

Handwritten notes:
Kõne kirjeldus
arvamus. arvestatud
19. III. 43. / J. M. / 1

Diplomitöö
473512

D. V.
TARTU ÜLIKOOI
ÕIGUSTEADUSKONNA
19. märts 1943
Nr 442
TARTU

Aleksander M ä r d i
Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna
üliõpilane.

A.B
7535

P O L I T S E I L I N E

J U U R D L U S

/ diplomi-töö /

Diplomitöö arvestatud.
R. P. Ruus
10.04.43.

Tallinnas, märtsikuul 1943.a.

Matr.Nr.15269

E E S S Õ N A.

Käesolev töö Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna diplomitöö raames püüab anda ülevaate politseilisest juurdlustest ja tema olulisematest faasidest.

Käsitelu lähtekohaks on kehtiv KKS. Tuleb aga siinkohal nentida seika, et meie kirjanduses on politseiline juurdlus leidnud üsna tagasihoidlikku käsitelu ja kommenteerimist. Meie politseiline juurdlus peale selle legaliseerimist tõusis küllaltki tähelepanuväärivasse positsiooni, mille tõttu oluks politseiperele väga tänuväärne kohtutegelaste ja juristide täiendavad kommentaarid üksikutele juurdluste institutsioonidele.

Üldjoontes on käesolevas töös jäätud peatuma K. Matto seisukohtadele. Tõhe on püütud põimida ka praktilisi tähelepanekuid ja osutada tähelepanu esinevatele puudustele. Kuna kehtiv KKS tõi põhjapanevaid muudatusi võrreldes V. KKS-kuga, siis on peetud tarvilikuks ülevaatlikkuse huvides tõmmata paralleele KKS-ku ja VSKKS-ku vahel.

Allikmaterjalid on koondatud joonealusesse viidetesüsteemi. Tsitaadid K. Matto Kriminaalkohtupidamise seadustikust on viidetes tähendatud "K. Matto, motiivid, lk. ...".

S i s u k o r d.

E e s s õ n a	Lk. III
S i s u k o r d	" V
L ü h e n d i d	" VII
I. S i s s e j u h a t u s.	
§ 1. Politsei mõiste ajaloolisest arenemisest	Lk. 1
§ 2. Kriminaaljälitamine ja politsei osavõtt sellest	" 4
§ 3. Juurdluse seadusepärasmus ja toimingute vormiline jõud	" 8
II. A n d m e t e k o g u m i n e j a j u u r d l u s e a l u s t a m i n e.	
§ 4. Andmete kogumine	Lk. 11
§ 5. Juurdluse alustamine	" 13
III. J u u r d l u s e t o i m i n g u d.	
§ 6. Tunnistaja ülekuulamine	Lk. 24
§ 7. Vaatlus ja läbivaatus	" 30
§ 8. Läbiotsimine ja väljavõtmine	" 33
§ 9. Asitõendite kogumine ja hoidmine	" 36
§ 10. Protokollid, nende vormid ja juurdlustoimik .	" 39
IV. P o l i t s e i l i s e d s u n d v a h e n d i d.	
§ 11. Kahtlusalse sunniviisil ülekuulamisele toomine	Lk. 46
§ 12. Politseiline vahistamine	" 47
V. J u u r d l u s e l õ p u l e v i i m i n e.	
§ 13. Juurdluse lõpule viimine	Lk. 50
VI. P o l i t s e i v a h e k o r d p r o k u r a t u u r i j a k o h t u o r g a n i t e g a.	
§ 14. Politsei vahekord prokuratuuriga	Lk. 54
§ 15. Politsei vahekord kohtuorganitega	" 55

I. Sisällysluettelo

II. Aineisto

1. Politiikan kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

2. Kriminologian kehittäminen ja poliittiset olosuhteet

3. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

III. Aineiston käsittely

1. Aineiston käsittely

2. Aineiston käsittely

3. Aineiston käsittely

4. Aineiston käsittely

5. Aineiston käsittely

6. Aineiston käsittely

7. Aineiston käsittely

8. Aineiston käsittely

9. Aineiston käsittely

10. Aineiston käsittely

IV. Poliittiset suhteet

1. Poliittiset suhteet

2. Poliittiset suhteet

3. Poliittiset suhteet

4. Poliittiset suhteet

5. Poliittiset suhteet

5. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

6. Poliittisten suhteiden kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

V. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

1. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

2. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

3. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

4. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

5. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

6. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

7. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

8. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

9. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

10. Järjestyksen ylläpidon kehittäminen ja yhteiskunnan muuttaminen

VI. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

1. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

2. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

3. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

4. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

5. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

6. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

7. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

8. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

9. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

10. Poliittiset suhteet ja yhteiskunnan muuttaminen

POLITSEILINE JUURBLUS.

I. Sissejuhatus.

L Ü H E N D I D.

§ 1. Politsei mõista ajaloolisest areemisest.

Politsei ei ole, nagu tihti arvatakse, uus aja insti-
tuutsioon. Kriminaalkohtupidamise seadustik ja rahvad, teda
Kriminaalseadustik ja politsei pole siiski see, mida
Nuhtlusseadus. Politsei liikmed olid vanal
Riigi Teataja. Politsei teatav kol ajal naksva korra ja
Vene Kriminaalkohtupidamise seadustik ja kõik küsi-
mused. Kui tekkis küsimus, kes astus korral peab seja kor-
raldama ja lahendamaks, kes politsei vii kohus, siis anti
kõikidele ikka kohtu lahendada. Kuigi meie kauges minevikus
ei leia organisatsiooni, mida meie tänapäeval politseiks
nimetame, võime siiski juba antiikajal leida ametikke ja
asutusi, kes tähtsaid politseilisi funktsioone. Nii olid
Persees osatööd, kelle liikmedeks polnud mitte ainult
kodanike kaitse röövlite ja varaste vastu, vaid vältida ka
riiki ohverdavaid sisemisi rahutusi. Märkimisväärne on
Aleksandria kaitsevõime vaarade ajal, mis saadakse meie-
aegsele suurlinna politseile. Isikute olemiseks ja kind-
laks tegemiseks tarvitati isikukirjeldust ja elanike re-
gistreerimist teostati umbes sarnaselt meieaegsega, siiski
selle vahel, et registreeriti mitte ainult elanikke, vaid pärit-
olu järgi.

Euroopa ajast VII sajand organiseeritud politsei juba
mõistatav. Politsei liikmed olid rohkem kui sajal

I U H E N D I D .

V.KKS - Vene Kriminaalkohtupidamise eeskuatlik
 RT - Riigi Teataja
 NS - Nõutlaseadus
 KRS + Kriminaalprotsess
 KKS - Kriminaalkohtupidamise eeskuatlik

VII

VIII

P O L I T S E I L I N E   J U U R D L U S .

I. Sissejuhatus.

§ 1. Politsei mõiste ajaloolisest arenemisest.

Politsei ei ole, nagu tihti arvatakse, uue aja institutsioon; teda tunnevad juba vanad riigid ja rahvad, teda tunneb vana aeg. Antiikaja politsei pole siiski see, mida meie tunneme politsei all. Politsei ülesanded olid vanal ajal piiratud, mis on seletatav tol ajal maksva korra ja seadusega. Kõigepealt lahendas kohus vanal ajal kõik küsimused. Kui tekkis küsimus, kes antud korral peab asja korraldama ja lahendama, kas politsei või kohus, siis anti küsimus ikka kohtu lahendada. Kuigi meie kauges minevikus ei leia organisatsiooni, mida meie tänapäeval politseiks nimetame, võime siiski juba antiikajal leida ametnikke ja asutusi, kes täitsid politseilisi funktsioone. Nii olid Persias satraabid, kelle ülesandeks polnud mitte ainult kodanike kaitse röövlite ja varaste vastu, vaid vältida ka riiki ähvardavaid sisemisi rahutusi. Märkimisväärne on Aleksandria kaitseväge vaafaode ajal, mis sarnanes meieaegsele suurlinna politseile. Isikute otsimiseks ja kindlaks-tegemiseks tarvitati isikukirjeldust ja elanike registreerimist teostati umbes sarnaselt meieaegsega, siiski selle vahega, et registreeriti mitte elukoha, vaid päritolu järgi.

Euroopa pinnal leiame organiseeritud politsei juba muistses Kreekas. Politsei ülesandeks oli rohkem kui mujal

kodanike elu ja varanduse kaitse, kusjuures püüti isegi ärahoidvalt teotseda ja kuritegevuse vastu võidelda preventiivsete abinõudega.

Kõige paremini korraldatud politsei leiame antiikajal Roomas, kes esialgul võttis endale eeskujuks Kreeka. Algul oli Roomas politseilise sundteostamise õigus igal kõrgemal eraisikul ja sõjaväelasel. Seda õigust nimetati "coercition", mis tähendas kõrgemate ametnike õigust sundabinõudega murda kodanike kangekaelsus nende korralduste mittetäitmisel. Selleks seisid nende käsutuses liktorid ja viaatorid. Nende kõrval tekkisid ajajooksul ediilid, kelle ülesandeks oli teostada valvet turgude, mõõtude ja kaalude üle; konfiskeerida keelatud kaupa ja teostada valvet hindade üle ja seda iseäranis leivamüügil. Peale selle tuli neil kanda hoolt tänavate puhtuse eest, kõrvaldada liikumistakistused ja kõlblusvastaselt riieetatud isikud, valvata ehituste, veevärgi, supelusasutuste, avalikkude majade ja tulikahjude järele. ¹⁾ Umbes Kristuse sündimise ajal viis keiser Augustus läbi reformi ja lõi sõjaväeliselt organiseeritud politsei - vigiles. Selle eesotsas seis *hoyam* ~~is~~ *i* ~~is~~ *Y* prefectus vegilium. Politsei üldjuhiks Rooma linnas oli linna prefekt-prefectus urbi - kellel oli võrdlemisi suur staap, mis koosnes peamiselt politseiiohvitseridest, osakondade ja toimkondade juhatajaist. Linna prefekt oli vastutav korra ja julgeoleku eest linnas, tema korraldas liiklemis-, teatri-, ühingute- ja turupolitsei ülesandeid, tema teostas valvet eelkaristatute, kaklejate, avalike naiste ja

1) P. Bonfante, Rooma õiguse ajalugu, lk. 114.

kahtlusaluste üle. 2)

Termin "politsei" tänapäeva tähenduses oli tundmata ka keskajal. Termin "politsei" on pärit kreeka keelest - ~~politeia~~, kust esialgselt tähendas nii tolleaegset linnriiklikku ühikut ennast kui ka ses arendatavat tegevust, s.o. riigitegevuse kogusummat, haldamist kõige avaramas mõttes. Üldiselt samas, eriti aga riigitegevuse tähenduses võeti see mõiste kasutamisele 14.sajandil prantsuse kirjanduses (police), kust kandus Saksasse (Polizei) ja mujale, ajajooksul oma sisult kitsenedes ja tähendust muuttes. Umbes 18.sajandi lõppaastail ta omandas tähenduse, milles teeda tänapäevalgi kasutatakse.

Tavalises kõnekeeles terminiga "politsei" tähistatakse peamiselt halduse rakingus politseilise funktsiooni teostamiseks ette nähtud ametkonda, teaduslikus kirjanduses aga eeskätt politseilist funktsiooni ennast. Nii et politsei mõistet kasutatakse kord funktsionaalses, kord organisatoorses tähenduses.

Politseilise funktsioonina mõistetakse erisuunalist haldustegevust, mille ülesandeks on n.n.avalikku korda ähvardavate ohtude vältimine.

Riiklikus ja ühiskondlikus elus seisab politsei vastutusrikkal kohal. Üheks tähtsamaks politsei tegevuseks on võitlus kuritegelise elemendiga, osavõtt kuritegevuse jälitamisest ja selle vältimisest.

Politsei tähtsamaid ülesandeid on osavõtt kriminaal-jälitamisest, lähemalt on see leidnud sättimist KKS-kus. 3)

2) O. Angelus, Rooma politsei Kristuse sündimise ajal, "Eesti Politseileht", 1937, lk.608.

3) Kriminaalkohtupidamise seadustik.

§ 2. Kriminaaljälitamine ja politsei osavõtt sellest.

KKS tarvitab termineid kriminaaljälitamine⁴⁾ ja kriminaalkohtulik jälitamine⁵⁾. Nende mõistete vahel tuleb teha selget vahet. Kriminaaljälitamise alltuleb mõista riikliku sundvõimu õiguse teostamist süütegude avastamisel ja süütegijate karistuse alla heitmisel. Siia kuulub kogu menetlus süüteoasjus, alates andmete kogumisest kuni kohtuotsuse täitmiseni, misjuures selles on eraldatavad järjestiku mitu faasi: andmete kogumine, juurdlus, eeluurimine, kohtu alla andmine, kohtumenetlust ettevalmistavad toimingud, kohtu lõppmenetlus ja kohtuotsuse täitmine. Need asja arenemisastmed ilmnevad selgelt kõigi tähtsamate süütegude jälitamisel, kuna vähemtähtsate juures mõned neist jäävad ära või esineb ainult nende sugemeid.

Kriminaalkohtuliku jälitamise all tuleb aga mõista ainult kohtute tegevust süütegude jälitamisel. Kriminaalkohtulik jälitamine on ikkagi ka kriminaaljälitamine, kuid algab ainult pärast süüaluse kohtu alla andmist.⁶⁾

Süsteemilt meie kriminaaljälitamine kujutab endast segaprotsessi, kus algmenetlus - juurdlus ja eeluurimine - on rajatud inkvisitsiooni põhimõttele, kuna lõppmenetluses - kohtu toimes - esineb vastikondlik printsiip. Meie protsessi algmenetluses inkvisitsiooni põhimõte seisneb selles, et kogu menetlus on poolte osavõtuta suunatud süü-

4) KKS § 2.

5) KKS § 1.

6) K. MATTO, motiivid, lk. 11.

teo sündmuse selgitamisele, süüteo kordasaatja ilmes-
tamisele ja süüdistusmaterjali kogumisele, misjuures
ka süüalune on uurimisobjektiks. Kogu kriminaaljälita-
mine liigub seaduslikes raames ja seega ei või süütun-
nistust taotleda lubadustega, kavaletusega, ähvardusega
või muude sääraste väljapressimisabinõudega.

Kriminaaljälitamisel on oma algus ja lõpp. Et mää-
rata kindlaks kriminaaljälitamise algust, ei tule unus-
tada, et peab eraldama teineteisest mõisted: kriminaal-
jälitamise algatamine ja algamine. Esimese all tuleb
mõista ametivõimude ja eraisikute tahtewaldust, mis sun-
nib vastavaid ametivõime asuma kriminaaljälitamisele.

Teine - kriminaaljälitamise algamine - tähendab momen-
ti, mil pädevad võimud alustavad oma kohuse täitmist,
s.o. kriminaaljälitamist.

Kriminaaljälitamise algamise vormiliseks momendiks
on juurdluse alustamine politsei ehk teiste administra-
tiivasutiste poolt. Andmete kogumisele asumist politsei
poolt ei saalugeda kriminaaljälitamise algamiseks, sest
sellel puudub vormiline algus ja lõpp.

Mis on aga kriminaaljälitamise ajendiks? Kriminaal-
jälitamise ajendiks on süütegu, s.o. tegu, mis on kee-
latud karistuse ähvardusel. Ainult teod, milles leiduvad
süüteotunnused, kuuluvad kriminaaljälitamisele. ja selle
~~algmenetluseks juurdlusteiminguid muidu kui süüteo jä-~~
~~litamiseks.~~ Ükski tegu ega sündmus, milles puuduvad süü-
teotunnused, ei või tulla selgitamisele kriminaaljälita-
mise korras, olgugi et nehide selgitamine muidel võib kuu-

luda politsei ülesandeisse. Seega ei saa õigeks lugeda politseiametnike keskel osaliselt levinud praktikat, kus administratiivmenetluses tarvitatakse KKS-ku norme ja nendega määratud korda. Ei ole õige näiteks toimetada ülekuulamisi KKS § 241 korras ja märkida seda ülekuulamisprotokolli pealkirjas, kui ülesandeks on selgitada sissesõidu-loa taotleja tegevust. See ei vasta seatud korrale, sest kuigi politseil on administratiivmenetlusel õigus kuulata üle isikuid ja koostada protokolle, siis ei ole need ülekuulamised sugugi toimetatavad KKS-ku korras, kuna siin ei ole midagi tegemist süütegude jälitamisega.

Kohtukoja prokurör oma juhtnõoris 12. juunist 1935 nr. 997 juhib politsei tähelepanu KKS-ku ettenähtud korra väärte tarvitamisele. 7) Siin politsei ei ole teinud nõutavat vahet protokollide vahel, mis ta Tööstusliku töö seaduse 8) § 412⁹⁾ ja 561-563 eeskirjade järgi on kohustatud koostama tööstuses ettetulnud õnnetusjuhtumite puhul, ja nende protokollide vahel, mis ta koostab süütegude jälitamisel KKS-ku eeskirjade järgi. Kuna esimestel protokollidel ei ole midagi ühist kriminaaljälitamisega, siis ei või neile ka anda KKS-kus ettenähtud käiku.

Sellest selgub, et politseiametnik, kelle ülesandesse kuulub kriminaaljälitamisel andmete kogumine ja juurd-

7) Politseivalitsuse ringkiri 15.VI.1935, nr. 935-p.

8) J.KAIV, Politseiala seadused, 1935, lk. 397-400.

9) RT 104 - 1934, 817.

luse toimetamine, peab eelkõige teadma, mis on süütegu ja rahuldavalt tundma neid õigusnorme, mis määravad süüteo üldmõisteid ja piiritlevad üksikute süütegude seaduslikkõ koosseisu.

Kuid süütegu võib olla sooritatud, aga see ei tähenda veel, et teda igal tingimusel jälitatakse ja alustatud jälitamine lõpule viiakse. KKS näeb ette reaktiivsust, mis kriminaaljälitamise alustamist takistavad ja kord alustatud jälitamist sunnivad lõpetama. Neid reaktiivsusi nimetatakse kriminaaljälitamise seaduslikkudeks takistusteks.

Kriminaaljälitamise seaduslikkudeks takistusteks on: 10)

1. süüaluse surm;
2. KrS § 96 punktides 1 ja 2 ettenähtud aegumine;
3. kannatanud kaebuse puudumine erasüüdistuse korras jälitatavais süütegudes ja kannatanu leppimine süüdistatavaga;
4. res. indicata - jõustunud kohtuotsus samas asjas;
5. alla 17-aastase kannatanu seadusliku esindaja sooviavalduse puudumine jälitamiseks erasüüdistuse asjas,
6. erivolituse puudumine süüdistuse algatamiseks voliniku kaudu süüdistuse tõstmisel;
7. kannatanu või tema ülemuse kaebuse puudumine teenistuskohuste täitmisel kordasaadetud teotamise puhul;

10) KKS §§ 6,7,17,20,21,25

8. süüdistuse tõstmine alla 12-aastase lapseealise vastu;

9. süüdistus valesüüdistuses või laimus, mille aineks mõne süüteo kordasaatmine, kui viimase suhtes on jälitamine alustatud.

Loendatud asjaolude olemasolul ei saa kriminaaljälitamist alustada. Selgub see takistus hiljemini, siis lõpetatakse jälitamine peale loendi viimase punkti, kus jälitamine seistatakse.

KKS § 67 määrab, kes politseis on õigustatud juurdlust toimetama. Selle järele on antud juurdluse toimetamise õigus politseis konstaablitele, kriminaalõ ja poliitilise politsei assistentide ja kõigi neist kõrgeimal politseiametnikel. Siin on lähtutud asjaolust, et kuna juurdlus on vormiline toiming, mis nõuab vilumust ja teadmisi materjaalsest ja formaalsest õigusest, siis ei saa seda usaldada alamaile politseiametnikele. KKS-ku järgi võivad alamad politseiametnikud süütegude jälitamisel teotseda ainult andmete kogumisega.

§ 3. Juurdluse seadusepärasus ja toimingute vormiline jõud.

Kriminaaljälitamine toimub riigi ja ühiskonna üldhuvides, mis ei nõua kaebeluse taunimist igal tingimusel, vaid kriminaalseaduse õiget rakendamist täie tõe leidmisel. Sellel on sügav mõju riigi poliitilisele olustikule. Süütute karistamine kahjustab riiki veel enam kui süüdlaste õigeksmõistmine. 11)

11) Foinitski, Kurs ugolornogo sudproizvodstra, tom I, 1912, lk.8.

Õiguslikus riigis kriminaalkohtupidamise kord ei tohi anda ruumi süütegude jälitamist teostajate omavolile, aga ta ei tohi ka olla takistuste tekitajaks kuritegevuse vastu võitlemise edukale teostamisele.

Meie kriminaalkohtupidamise korra määrab KKS, mis loodud varem kehtinud V.KKS-ku¹²⁾ eestistamise, täiendamise ja parandamise teel. Võrreldes KKS-ku V.KKS-kuga leidub selles suuremaid muudatusi, ühe säärase muudatusena tuleb märkida politseijuurdluste¹³⁾ legaliseerimist. Siin on politsei osavõtt kriminaalpärlita isest seatud palju laiaulatuslikumale alusele, kui see oli V.KKS-ku järgi.

Juurdlusele on antud seaduslik alus ja juurdlustoimingutele võrdne vormiline jõud eeluurimistoimingutega.¹⁴⁾ See tähendab, et politsei poolt süüteo ja süüteotoimija selgitamiseks tehtud juurdlustoimingud tunnustatakse kohtulikul asja arutamisel tõendusmaterjaliks üheväärselt kohtu-uuriija poolt tehtud eeluurimistoimingutega ja nad kuuluvad kohtus seaduses ettenähtud juhtudel samuti avaldamisele.¹⁵⁾

Kui seejuures võtta arvesse, et nende toimingute abil saadud andmed on kohtus sagedi kaaluvamad kui tunnistajate ütlused, eeldades nende suuremat objektiivsust ja et neist on paljud säärased mida kohtu-uuriija eeluurimisel ei saa enam täiendada, siis saab

12) Vene Kriminaalkohtupidamise seadustik.

13) Meie juriidilises kirjanduses tarvitatakse termini "juurdlus" asemel "avandus". Selle esitab ka F.Karlson'i - J.Veski Õigusteaduse sõnastik, Tartu, 1934. Kuna aga KKS räägib "juurdlustest", siis on käesolevas töös omaks võetud termin "juurdlus".

14 ja 15 järgm.lehk.

selgeks, millise tähtsuse evivad nende toimingute seaduspärasus, täpsus ja selgus, kaabealuse süüküsimuse otsustamisel. Selles rüeti seisabki osutatud muudatuse raskuspunkt.

V.KKS-ku järgi ei evinud juurdlustoimingud mingit vormilist jaudu ja seetõttu nad ei evinud kuigi suurt tähtsust õigusemõistmisel. Need juurdlsused olid ainult ajendiks süüteo uurimise algatamiseks kohtu-uurija poolt, kes seaduse nõude kohaselt alati toimetab täieliku eeluurimise, mistõttu politseijuurdluse võimalikud vead ja puudused ei pääsenudki mõjule. Kohtu-uurijal on nüüdki õigus pärast juurdlsuse saamist kontrollida, täiendada ja muuta politsei poolt juurdlsuse kestel ettevõetud toiminguid ja korraldusi ¹⁶⁾ kuid kuna juurdlsuse ülesanne on sama, mis eeluurimise ülesanne, ja juurdlsustoimingute seaduslik jõud võrdne eeluurimistoimingute jõuga, siis ei tohiks olla õigustatud nõue, et juurdlsustoimingute täiendamise ja muutmise vajadusi ei tekiks, või et neid tuleks ette võimalikult vähe. Selleks peab aga juurdlsus olema toimetatud eeluurimiseeskirjade järgi rahuldavalt ja täielikult.

KKS eelnõu avaldamisel sattus juurdlsuse legaliseerimise küsimus terava poleemika aineks kommentaatorite hulgas, Politsei juurdlsustoimingute legaliseerimisse ja neile üheväärse jõu andmisse eeluurimistoimingutega eitavalt suhtujaist tuleks märkida riigikohtu end.liiget

14) KKS-ku seletuskiri, vt. Riigikogu V koosseis, Vabariigi Valitsuse ettepanekud 1932/34 Tallinn, 1935, lk.186.

15) KKS § 421,422,425.

16) KKS § 90.

H.Jucum'i. ¹⁷⁾ H.Jucum nägi selles sihti kaotada eeluurimise instituut kui kohtulik tegevus. H.Jucum ei kahtle mitte niipalju politsei võimeis teostada juurdlustoiminguid vorminõuete kohaselt ja täielikult, kui selles, kas politsei on eetilisel nii kõrgel, et olla juurdluse toimetamisel erapooletu ja mitte taotlema süüaluse süütunnistust lubadustega, kavalusega, ähvardusega või muude säärase väljapressimisabinõudega. Millele see kahtlustus aga põhjeneb, selle jätab H.Jucum seletamata.

II. Andmine kogumine ja juurdluse alustamine.

Politseiasutuste kujundamise määruse § 2 kohaselt on politsei otseseks ülesandeks avaliku korra ja julgeoleku kaitse. See tähendab, et politsei ülesandeks on seadustega tema peale pandud kohuste piirides ning vastava korra alusel valvata seaduste, määruste ja korralduste täitmise järgi ning võtta tarvitusele abinõusid avaliku korra ja rahu, samuti ka isiklise ja varanduslise julgeoleku vastu sihitud tegevuse ärahoidmiseks, ilmsikstegemiseks ning kõrvaldamiseks.

Politseiasutuste kujundamise määruse § 5 kohaselt kuulub politsei võimkonda kohtu alal juurdluse toimetamine kriminaalasjades ning eeluurimisest osavõtmine kriminaal-kohtupidamise seadustes ettenähtud alustel.

§ 4. Andmete kogumine.

Andmete kogumise all on mõeldud politsei tegevus süüteo sündmuse avastamiseni, tähendab, andmete kogumist

17) H.Jucum. Märkmeid KKS eelnõu kohta, "Õigus" nr.1 1933.a.

toimetab politsei ainult sel juhul, kui tal on kahtlus selle kohta, kas süüteo sündmus on üldse aset leidnud.¹⁸⁾ Andmete kogumine ei ole vormiline toiming ja selle toimetamiseks ei näe KKS ette lähemat korda. Seda ei ole ka üldse võimalik lähemalt määrata seadusega, kuna see oleb täiel määral politsei oskusest. Andmete kogumisel ei anna seadus õigust politseile ette võtta mingisuguseid vormilisi toiminguid ega luba ka mingisuguste vormiliste protokollide koostamist.

Mil juhul on politsei aga kohustatud toimetama andmete kogumist? Selle kohta annab vastuse KKS § 54, mis näeb ette, et juhul, kui süüteo tunnused äratavad kahtlust või kui politsei ammutab teateid sääraste tunnustega sündmusest isikuilt, kes pole olnud süüteo pealtnägijaks, või kuulujutust või üldse ebakindlast allikast, siis enne juurdluse algamist ja prokuratuuri esindajate teatamist peab ta andmete kogumisega jõudma selgusele, kas säärane sündmus on olnud ja kas selles leidub süüteo tunnuseid.

Seoses andmete kogumisega tuleb silmas pidada järgmist:

1. süüteo tunnuseid sisalduva sündmuse korral peab järgnema juurdlus, mille juures tuleb silmas pidada, et KKS § 53 kohaselt asjus, mis ületavad jaoskonna kohtu alluvuse, tuleb viivitamata, mitte aga hiljem kui 24 tunni jooksul, teatada prokuratuuri esindajale.

2. kui kogutud andmed politsei arvates ei põhjusta juurdluse alustamist, kannab politsei kirjalikult ette prokuratuuri esindajale. Viimane võib kas a) andmete kogu-

18) K.MATTO, motiivid, lk.69.

mise lõpetada, b) teha politseile korralduse täiendavate andmete kogumise või c) teha korraldus juurd-luse alustamiseks.¹⁹⁾

Andmete kogumise sisuline külg on KKS-kus jää-nud sättimata. Tuleb aga oletada, et see on jäetud politsei enda korraldada. Pealegi moodustab andmete kogumine kriminaaljälitustehnilise küsimuse, mis kuu-lub kriminalistika valdkonda. Siiski on KKS § 68 ko-haselt Kohtukoja prokurörile jäetud õigus anda polit-seile üldisi juhtnöore nii andmete kogumise kui juurd-luse toimetamise alal. Kogutud andmed kannab politsei ette prokuratuuri esindajale kirjalikult, mis arusaadavalt võib sündida ainult ettekande vormis, milles on kokkuvõtlikult toodud politsei poolt kogutud andmed, ja mis on alla kirjutatud ainult politsei poolt.²⁰⁾

Osutuvad aga andmed säärasteks, mis ei põhjusta juurd-luse alustamist, siis ei või politsei andmete ko-gumist jätta niisama, niiöelda akti, vaid ta peab sel-lest kirjalikult ette kandma prokurörile.

§ 5. Juurd-luse alustamine.

KKS §§ 2,53,75,743 põhjal on politsei õigustatud ja kohustatud kriminaaljälitamist algama.

Kriminaaljälitamise algamise all mõeldakse seda tõuget, mis sunnib kriminaaljälitamist algama. Nii ja-guneb see väljaspoolt saadud ajend - näit.: kahjusaaja avaldus politseile, riigi või omavalitsuse vahekiri,

19) KKS § 54

20) K.MATTO, motiivid, lk.70.

millega teatatakse üleastumisest või süüdistamisest jne. Teine juhus on, kus politsei märkab süütegu ja ise omal algatusel asub kriminaaljälitamisega.

Juurdluse toimetajal, kes ettenähtud KKS § 67, peab eriti olema selge ja panema tähele KKS §§ 5,6,7, 898,899 ja 904 loendatud nõudeid. Nende §§ järgi jagunevad süüteod järgmistesse liikidesse:

1. avalikud süüteod,
2. erasüüteod,
3. poolavalikud süüteod,
4. teenistusallalised süüteod

Avalikkudes süüteo asjades lubab seadus politseil kõigis asjus jälitamist alata, milles temal seaduse järgi on õigus, arvatud välja allpool toodud erandid.

Teenistusallalastes süütegudes võib politsei jälitamist alata ainult prokuratuuri esindaja ettepanekul.²¹⁾ Praksises on välja kujunenud selles asjas selline kord, et § 898 alusel tehtud avaldusi ei tule mitte prokuröri-le esitada, vaid telefoni teel nõutada luba, loa saamisest sellest teha märkus juurdlusele ja alata jälitamist.

Kohtunikude, kohtu-uurijate ja prokuratuuri esindajate vastu esitatud kaebused, avaldised, teadaanded, jne. esitatakse KKS § 904 alusel Riigikohtule. Politseis asjus jälitamist ei alusta, küll aga võib neis asjus alati teateid esitada ja teha ettekandeid.²²⁾

Poolavalikud süüteod on ettenähtud KKS § 7. Neis asjus peab olema samuti avaldaja, kuid alustatud juurdlust ei saa enam leppimise teel lõpetada. Süüteos, mis

21) KKS §§ 898 ja 899
22) Kohtupalati prokuröri juhis politseile 18.I.1935
Nr.154.

ette nähtud KrS §§ 495 p.2 ja 499 p.2 - teotamine, laim ja haavamine -, peab olema kannatanu või tema ülema avaldus.

KrS § 135 ettenähtud süütegu, mis sisaldab võimu vastu lugupidamatuse väljendamist teenistustalituse ajal selles ettenähtud süüdistuse tõstmiseks, ei ole tarvis avaldust. Võib võtta ametlikult üles, sest see on üldises korras jälitav süütegu.

Kriminaaljälitamise algatajaiks võivad olla eraisikud, ametiisikud ja ametiasutused. Jälitamise algatajaiks on kõik need isikud ja asutised, kes pöörduvad politsei poole ja teatavad süüteo sooritamisest. Selle tagajärjel on politsei ühel juhul kohustatud juurdlust alustama, teisel juhul sõltub see aga politsei enda soovast.

Nii võime politseilisi juurdluse alustamise ajendeid jagada: 1) obligatoorseiks ja 2) fakultatiivseiks. Viimasel juhul sõltub juurdluse alustamine politsei enda soovast. Obligatoorsete ajendite olemasolul on politsei mitte ükski õigustatud vaid ka kohustatud juurdlust alustama.

Obligatoorsed juurdluse alustamise ajendid on järgmised: 23)

1. kannatanu kaebus,
2. süüteo pealtnägija avaldus,
3. süütegija süütunnistusele ilmumine,
4. prokuratuuri esindaja ettepanek,
5. ametivõimude teadaanded,

Loendatud juhtudel on politsei otsekohe kohustatud eeluurimiskorras vormiliselt ülekuulama kaebaja, avalduse

23) KKS § 55

tegija või süütunnistusele ilmuja ja edasi tegema kõik vormilised juurdlustoimingud.

Erinev kord on aga erasüüdistusasjus. Siin politsei juurdlust ei toimeta, kuigi on ka kohustatud avaldusi vastu võtma ja need viivitamata alluvuse järele edasi saatma kohtu-uurijale või jaoskonnakohtule. Juurdluste toimetamise keeld erasüüdistusasjas on arusaadav, kuna see võib osutada asjatuks, sest pooled võivad kohtuniku või kohtu-uurija juures ära leppida. Lepitustoimetuse õigust politseile aga anda ei saa, sest leppimise korral tuleb asi jäädavalt lõpetada, milline õigus võib olla aga ainult kohtul.²⁴⁾

Erasüüdistuskorras jälitatavais asjades võivad tõusetuda järgmised küsimused:

1. kas politsei võib keelduda vastu võtmast kaebust, kui selle juurde kaebaja ei lisa KKS §§ 77 ja 744 ettenähtud kautsjonit ja

2. kas politsei on üldse õigustatud ja seejuures ka kohustatud erasüüdistusasjus kaebuse vastuvõtmisel vastu võtma ka kautsjoni, kui kaebuse tõstja temale seda pakub?

Tuginedes KKS §§ 77 ja 744 tuleb järeldada, et esimesel juhul on politsei kohustatud kaebust vastu võtma ka kautsjonita, kuna see kohustus nimetatud §§-de põhjal on kohtu-uurijal ja jaoskonnakohtunikul. Viimastele kuulub õigus kautsjonita kaebus jätta käiguta, millist õigust politseil aga ei ole.

24) K.MATTO, motiivid, lk. 70.

Teise küsimuse suhtes tuleks asuda jaatavale seikohale ja nimelt, et politsei on õigustatud ja isegi kohustatud kautsjoni vastu võtma, kui kaebaja kaebuse esitamisel seda temale pakub.²⁵⁾

Nagu juba nimetatud, saadab politsei kaebused erasüüdistusasjus juurdlust alustamata edasi vastavalt allumusele, kas kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikele, kuid kohtu-uuri ja jaoskonnakohtunik võivad politseile teha ülesandeks toimetada juurdlust ka erasüüdistuse korras jälittavais süütegudes.

Alamal vaatleme lähemalt üksikuid obligatoorseid juurdluse alustamise ajendeid.

KKS annab definitsiooni kaebuse kohta. Kaebuseks nimetatakse süüteost kannatanu avaldust.²⁶⁾ Kaebuse võib esitada kannatanu ise või tema volinik, või tema seaduslik esindaja. Kui kaebuse esitab volinik, siis peab tal selleks olema erivolitus. Kaebuses tuleb, nagu ütleb KKS, võimalikult märkida:

1. kaebaja nimi, perekonnanimi, vanus ja elukoht,
2. kaebuse aineks olev süütegu ning selle kordasaatmise või avastamise aeg ja koht,
3. tunnistajad ja nende elukohad ning need asjaolud, mida nad võivad tõendada,
4. asitõendid, kirjalikud tõendid ja nende asukohad ning need asjaolud, mida nad peavad tõendama,
5. kahtlustatava nimi, perekonnanimi, vanus ja elu-

25) K. MATTO, motiivid, lk. 71.

26) KKS § 57.

koht ning kahtlustamise põhjused,

6. varavastastes süütegudes süüteo objekti väär-
tus,

7. süüteoga tekitatud kahjusumma suurus,

8. mida kaebaja palub,

9. kaebekirja lisad, kui need olemas.

KKS käseb neid andmeid märkida võimalust mööda.

Kannatanul on sageli ka võimatu neid kõiki andmeid
anda.

Seoses kaebusega tuleb peatuda kaebuse esitamise
juures voliniku kaudu. KKS § 57 nõuab volinikult kaebuse
esitamiseks erivolitust, see tähendab niisugust voli-
tust, milles on sõnaselgelt märgitud see süüteoasi, mil-
les kaebuse tõstmiseks volinik on just volitatud. Tõu-
setub küsimus, kas politsei on kohustatud kontrollima
volituse ehtsust ja kas ta seda on kohustatud tegema
nii avalik-, era- kui ka poolavalikus süüdistuse korras
jälitatavais süütegudes? Erasüüdistuse korras jälitata-
vais süütegudes võiks mõelda, et kuna politsei teos-
tab ainult kaebuse vastuvõtjana ja edasisaatjana, siis
ei oleks temal tarvidust kontrollida volitust. Teiselt
poolt peab aga märkima, et politsei on ametiasutis ja
kriminaaljälitamise soov kannatanu poolt peab olema
väljendatud seadusenõudele vastavas volikirjas, siis
oleks mõtetu kohustada politseid vastu võtma iga kae-
bust, vaid peab temalt nõudma, et ta kaebust vastu võt-
tes kontrolliks volitust.²⁷⁾

Poolavalik ja avalik süüdistusjasjus on aga polit-
sei KKS § 55 juhatusel kohustatud süüteost kannatanu,

27) R. RÄÄGO, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.268.

mis esitatud kas isiklikult või voliniku kaudu, alustama juurdlust, selle tõttu on neis asjus volituse maksvuse kontrollimine politsei poolt vajalik, olgugi et avaliksüüdistusasjas puuduliku volitusega voliniku kaebusel alatud kriminaaljälitamine ei osutu tühiseks, sest avalik süüdistusasjas on politsei õigustatud ja isegi kohustatud ka omal algatusel juurdlust alustama, kui ta ükskõik kellelt on saanud usutavaid andmeid, et süütegu on toimunud. Osutub aga avaliksüüdistuskorras jälitatavas süüteo volitus puudulikuks, siis ei alustata politsei juurdlust kannatanu kaebuse põhjal, vaid omal algatusel kui süüteo, mis on jälitav avalikus korras.

Seega siis, kui avaliksüüdistuskorras kaebuse esitaja volitus on puudulik, siis ei saa politsei tema avaldust võtta kaebusena, vaid võib selle ainult kõrvalise isiku avaldusena, mille põhjal ta on kohustatud otsekohe juurdlust alustama ainult sel juhul, kui viimane on olnud ka süüteo pealtnägija, vastasel korral võib aga politsei, kui ta ei pea säärase kõrvalise isiku avaldust usaldusväärseks, enne juurdluse algamist koguda KKS § 54 juhatusel asja kohta andmeid.

Ainukesed asjad, milles politsei peab hoolikalt kontrollima kaebuse vastuvõtmisel kaebuse esitaja volituse maksvust ja selgitama üldse küsimust, kas kaebuse esitaja on õigustatud kaebust esitama, on poolavalikud süüdistusasjad ja nimelt sellepärast, et neis asjus selleks mitteõigustatud isiku kaebusel toimetatud juurdlus

ja ka edaspidine jälitamine osutub tühiseks ja kuulub igas asja seisukorras, kui see puudus avastab, lõpetamisele.

Juurdluse alustamise sunduslikuks ajendiks peale kannatanu kaebuse on teiseks süüteo pealtnägija avaldus. Arusaadavalt saab selleks olla vaid isik, kes oma meeltega süütegu tajus, kes viibis süüteo juures. Järelikult ei kuulu selle mõiste alla isikud, kes süüteost kuulsid teistelt isikutelt või saabusid süüteo peigale peale süüteo sooritamist.

Prokuratuuri esindaja ettepanek juurdluse alustamiseks on politseile kohustuslik.

Süütunnistusele ilmumise all mõistab KKS isiku avaldust politseile või prokuratuurile, et ta on ise süüteo korda saatnud.

Ametivõimude teadaannete all mõistetakse kõigi ametivõimude teadaandeid. Siia kuuluvad nii kohtu- kui ka administratiivvõimud.

Politsei peab iga sündmuse kohta, mis sisaldab süüteotunnuseid, alustama juurdluse. ²⁸⁾ Seega ei ole eelpoolnimetatud ajendid ainukesed, milliste olemasolul politsei alustab juurdluse. Politsei alustab juurdluse ka omal algatusel. Juhtudel aga, kui pole selge, kas sündmus on üldse aset leidnud, milles räägitakse ja kas teos peituvad süüteotunnused, siis veendub politsei selles andmete kogumisega.

28) KKS § 53.

Kaebused, avaldused ja süütegija süütunnistus võivad olla kirjalikud ja suulised. Politseivõimud ja prokuratuuri esindajad on kohustatud neid igal ajal vastu võtma. Suuline kaebus, avaldus või süütegija süütunnistus tuleb vastuvõtmisel protokollida.²⁹⁾

Praksises esinebki suulisi kaebusi, avaldusi ja süütunnistusi kõige enam, mis kirjapandult kannavad protokollilt resp. avandusprotokollilt nime. See on lühike ja kokkuvõtlik sündmuse kirjeldus, mis evib tähtsust ajendi äramärkimisena. Protokoll peab sisaldama süüteo koosseisu määravate tunnuste lühikest ja siiski täpset kokkuvõtet, niipalju kui need tunnused selgusid avaldaja seletusest. Sellele järgneb kellegi kahtlustamise puhul kahtlustatava nimi ja elukoht ning kahtlustamise põhjuste jällegi kokkuvõtlik loetelu, näit. süüteoost kannatanu isiklikud tähelepanekud, tunnistajad, jne. Lõpeks süüteoost kannatanu sooviavaldus esineda asjas tsiviilnõudjana.

Süüteoost kannatanu lähemad seletused toimitud teost tuleb paigutada teise protokollilt, mis tavaliselt järgneb määrusele ja mille sissejuhatava osa on täpselt sarnane teiste tunnistajate ülekuulamise protokollidele.

Praksises on kujunenud kombeks kaebuse või avalduse vastuvõtmisel kaebajale või avalduse tegijale vastavalt kaebuse või avalduse sisule tuletada meelde KrS § 138, kui keegi annab andmeid mõne raske kuriteo või kuriteo kohta ja KrS § 139, kui keegi otseselt kedagi

29) KKS § 59.

süüdistab teatud süüteo kordasaatmises. KrS § 138 näeb karistusena ette aresti mitte üle kuue kuu ja KrS § 139 vangimaja mitte üle ühe aasta, kui kaebusest oleneb kriminaaljälitamise algatamine või distsiplinaarvastutusele võtmine ja kui tõsteti teadvalt vale süüdistus raskes kuriteos, siis karistatakse vangimajaga mitte üle kuue aasta. KrS §§ 138 ja 139 kuulutamise on pärit NS-st. 30) KKS sellist nõuet ei esita, mille tõttu tuleb mainitud §§-se kuulutamist pidada mitteoluliseks.

Protokoll peab sisaldama kaebaja või avaldaja allkirja, samuti ka protokollikoostaja oma.

Vormiliselt algab juurdlus juurdluse alustamise määruse koostamisega, mis järgneb esialgsele protokollile. Kuna politsei juurdluse toimetamisel järgib eeluurimise eeskirju, mõne erandiga, siis teeb juurdlusetoimetaja määrusi, kui see osutub tarvilikuks juurdluse käigu või politsei korralduste seletamiseks.³²⁾ KKS § 259 sätib määruse sisu, mis peab sisaldama selle koostamise aja, ettevõetavate toimingute ajendid ning alused; määrus peab olema allakirjutatud määruse koostaja poolt. Kohtukoja prokuröri juhendi kohaselt peab määruses võimaluse korral näidatama ka süütegu määrav § kriminaalseadustikust. Nii et võiks öelda, et juurdluse alustamise määrus tähistab juurdluse alustamist.

III. Juurdluse toimingud.

Juurdluse toimetamisel on politseile tähtsam paragraaf NS § 940.

32) KKS § 258.

grahv 60, see on aluseks politseilisele juurdlus ele. Selle paragrahvi järele on antud politseile õigus eeluurimiseeskirjade järgi iseseisvalt toimetada juurdlusi ja võtta ette toiminguid, mis selles paragrahvis loetletud.

KKS § 60 loetleb toimingud, milliseid on politsei õigustatud sooritama juurdluse toimetamisel.

1. tunnistajate ülekuulamine,
2. vaatlused ja läbivaatused,
3. läbiotsimised ja väljavõtmised,
4. asitõendite kogumine ja hoidmine.

Seejuures ei ole politsei õigustatud tunnistajaid ja asjatundjaid sunniviisil laskma ülekuulamisele tuua, ega trahvima neid ilmuda jäämise korral, ega ka posti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi vaatama ega kinni pidama.

Politseil ei ole kõiki neid õigusi juurdluse toimetamisel, mis on kohtu-uurijal. Nii võib politsei tunnistajat jaoskonda kutsuda ülekuulamiseks, kuid tunnistaja mitte ilmumise korral ei saa tunnistajat trahvida ega sunnikorras ülekuulamisele tuua. Politsei suhtes ei saa maksev olla taandumis õigus. Samuti saab ja võib politsei tunnistajat kuulata üle vande all KKS § 240 alusel ja juhtudel. Samuti võib politseiametnik KKS § 241 nõuet tunnistajale vormiliselt kuulutada. Vandel võib politsei suhtes tunnistaja kohta olla ainult moraalne jõud.

§ 6. Tunnistaja ülekuulamine.

Kui eeluurimisel tuleb vahet teha süüaluse ja tunnistaja ülekuulamise vahel, siis juurdluses see vahe puudub. Juurdlusel ei ole politseil õigust kedagi süüalusena üle kuulata ja temale ette panna vormilist süüdistust. Sellest ei tule aga aru saada, et politseil pole üldse õigust isikut, keda ta kogutud tõenduste põhjal süüaluseks peab, üle kuulata. Säärast isikut võib politsei küll üle kuulata, kuid mitte süüalusena, vaid tunnistajana.

K.MATTO oma komentaarides põhjendab eelnevat seisukohta järgnevalt. KKS eelnõu komisjon lähtus seisukohast, et politseile ei või kellegi ülekuulamist süüalusena lubada põhjusel, et süüdistuse ettepanemiseks on tarvis kogutud andmete süüdistus kvalifitseerida, tähendab ära määrata süükspandava süüteo koosseis vastava karistusseaduse dispositiivosa kohaselt, missugune ülesanne aga komisjoni arvates politseile üle jõu käib, kuna selle täitmine nõuab põhjalikku õigusteaduslikku eelharidust ja materjaalõiguse tundmist.

Seega siis juurdlusel ei esine vormilist süüalust. Viimast nimetatakse juurdlusel kaebealuseks või kahtlusaluseks. Mis momendist muutub aga kaebealune süüaluseks? Kaebealuse nime kannab säärane isik juurdluse kestel ja eeluurimisel kuni KKS § 168 korras süüalusena vastutusele võtmise määruse koostamiseni. ³³⁾ Vastutusele

33) R.RÄÄGO, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.147.

võtmise määruse koostab kohtu-uuriija, kui ta on jõudnud veendumusele, et kaebealuse vastu on küllaldasel määral süütõendeid. Isikut, keda kohtu-uuriija nõnda viisi on vastutusele võtnud, kannab nimetust süüalune.

Vormiline ülekuulamine algab peale juurdluse alustamise määruse koostamisest. Kui algprotokoll evib vaid tähtsust ajendi äramärkimisena, ja on sisult lühike ja täpne sündmuse kokkuvõte, siis ülekuulamine sisaldab juba lähemaid ja üksikasjalikke andmeid toimitud teost. Ülekuulamise protokollile tuleb näiteks varguse puhul paigutada kohe protokollile algusse varastatud esemete kirjeldused ja kohad, kus just need asjad varguse silmapilgul seisid, toimimise aega lähemalt määravad asjaolud, toimimise viisi lähem kirjeldus, kohal valitsenud olukord - näit. süüteost kannatanu ja tema kodakondsete toimetused ja viibimised toimimise ajal, süüteost kannatanu isiklike kaitlustuste või süüdistuste lähem põhjendus jne.

Tunnistaja kuulatakse üle vande all järgmistel juhtudel: 34)

- 1) kui tunnistaja kavatses pikemaks ajaks Eestist välja sõita,
- 2) kui tunnistaja on elukardetavalt haige.

KKS järgi on vanne kodanlik. Vanne meie protsessis on usuline jäänus. Praksisel kuulatakse meil juurdlusel tunnistajaid vandeta.

Ülekuulaja, kes tunnistaja vandeta üle kuulab, seletab tunnistajale enne selle küsitlemisele asumist, et tunnistaja peab tõtt rääkima, et teda võidakse hiljemini kohtus vandega küsitella, ja et ka vandeta valetunnistus on Krs § 141¹ järgi karistatav. 35)

Milline valetunnistus on aga käsitatav süüteona? Valetunnistuse sisuks peab olema teade, mis on nii subjektiivselt kui ka objektiivselt ebatõde, kuid esitatud säärasena, et see näib tõenäolisena. Silmanähtav vale ei moodusta Krs § 141¹ teokoosseisu. Valetunnistus võib seista olematu sündmustiku kirjeldamises, tõelise sündmustiku moonutamises ja vaikimises tõelisest sündmustikust. Siia ei kuulu aga arvamise avaldamine või kuulujuttude edasiandmine.

Tunnistaja kohustus on tunnistamine, s.t. kõige selle edasiandmine, mis tema asjast teab. Üldreegli kohaselt peab iga isik varjamatult seletama ülekuulamisel kõik, mis temale asjast teada on. Sellest reeglist teeb KKS mõningaid erandeid. Neid erandeid võime jagada kolme liiki:

- 1) isikud, kes üldse ei või olla tunnistajaks,
- 2) isikud, kes võivad tunnistamisest keelduda,
- 3) küsimused, millele tunnistaja ei ole kohustatud vastama.

KKS § 473 juhatusel ei või tunnistajaina üle kuulata:

35) KKS § 241.

1) vaimuhaigeid,

2) vaimulikke asjaolude kohta, mis neile on avaldatud pihisaladusena,

Loendatud keelud on absoluutsed.

Peale nende loetleb KKS isikuid, kes omal soovil võivad loobuda tunnistuse andmisest. Juurdluse toimetaja peab sääraseile tunnistajaile enne nende küsitlusele asumist meelde tuletama, et KKS annab neile käesolevas asjas säärase õiguse, Nendeks isikuteks võivad olla abikaasa, ülenevad ja alanevad sugulased, vennad ja õed.

Reeglipäraselt peab tunnistaja kõike rääkima, mida ta asjast teab. Tahtlik tõevarjamine on valetunnistus.

Sellest reeglist on vaid üks erand. Kui tunnistaja, andes tunnistust, annab enda välja, s.o. kui tõetruu seletus annab põhjuse teda ennast vastutusele võtta, siis võib ta sellest vaikida. See on põhjusel, et seadus ei saa kohustada süütegijat ennast üles andma ja ei karista

süütegijat, kes ennast üles ei anna. Samuti ei ole tun-

nistaja kohustatud rääkima tunnistajana seda, mis äh-

vardaks ta abikaasa, ülenevate või alanevate sugulaste,

venna või õe vastutusele võtmist, s.o. niipalju, kui

asi puudutab omaste süütegu, mis pole selle asja ai-

neks, milles tunnistaja esineb, vaid puudutab veel alga-

mata süüdistust või süüdistust, mis on lahus sellest,

mida juureldakse. On aga tunnistaja nõustunud oma lähemate omaste asjas tunnistama, siis peab ta kõike tun-

nistama, mis nendesse käesolevas asjas puutub. Vaikida

võib ta ainult selles osas, mis teda ennast puudutab.³⁶⁾
Järelikult tuleb tunnistajale teatavaks teha enne küsit-
lemist mitte ainult KKS § 241 vaid ka KKS § 246.

Enne tunnistaja küsitlemisele asumist tuleb selgi-
tada ta suhteid süüaluse ja kannatanuga.³⁷⁾ Tunnistajad
seatakse vastamisi juhtumitel, kui tunnistajate ükstei-
sele vastukäivate ütluste selgitusest oleneb juurdluse
edaspidine käik.³⁸⁾

Esitatavad küsimused peavad olema kergesti arusa-
davad. Ülekuulaja ei või taotleda süütunnistust lubadus-
tega, kavalusega, ähvardus tega või muude sarnaste välja-
pressimis-abinõudega.³⁹⁾ Kirjaoskajale võimaldatakse oma
käega protokollis kirjutada nende poolt ülekuulaja küsi-
mustele antud vastused. Seletus kirjutatakse esimeses
isikus, võimalikult ülekuulatava oma sõnadega, midagi
muutmata, vahele jätmata või juurde lisamata. Lihtrahva-
keelsed, kohalikud või mitte päris arusaadavad väljendid
ja sõnad tuleb sulgudes ära tähendada.⁴⁰⁾

Ülekuulatav, kelle keelt ülekuulaja ei oska, kuula-
takse üle tõlgi abil. KKS § 202 sätib toimetamise korra
tummade ja üldse nende ülekuulatavate ülekuulamist, kes
ei suuda oma mõtteid avaldada sõnaliselt:

1) kui süüalune ei saa seletusi anda ka kirjalikult,
siis kuulatakse ta üle isikute abil, kes täpselt
mõistavad ta mõtteavaldusvahendeid;

36) R. RÄÄGO, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk. 237.

37) KKS § 245.

38) KKS § 251.

39) KKS § 196.

40) KKS § 200.

2) kui ülekuulamist toimetatakse linnas, kus asub kurtummade kasvatusasutis, siis kutsutakse tölgiks üks selle asutise kasvataja;

3) tõlk, kelle abil kurtumma üle kuulatakse, peab kõik märkide abil tehtavad seletused ühtlasi kuuldavalt väljendama ka sõnaliselt.

Selleks, et teatav käitumine oleks käsitatav süüteona, peab isik evima süüdivusvõimet. Süüdivusvõimeks on nõutav, et isik oleks psüühiliselt normaalne, aga ka, et ta areng oleks saavutanud teatava küpsuse. Arenguprotsess ei toimu, tingituna päriuslikult omandatud eeldusist ja miljööst, kõigil inimestel ühtlaselt. Ühed arenevad füüsiliselt ja psüühiliselt kiiremini kui teised, samuti on ühele välised miljöötingimused arenguks soodsamad, teisele vähem soodsad. Vastavalt sellele ei saa seadusandja a priori määrata üht üldist eluealist piiri, milleni laps oleks käsitatav süüdivusvõimetuna vaimse ebaküpsuse tõttu.

KrS eristab absoluutset süüdivusvõimetust, mis kehtib nn lapseealiste süütegiivate suhtes, kelle all mõistetakse lapsi kuni 12. eluaastani.⁴¹⁾ Siin ei tõusegi süüdivusküsimust. Selle kõrval on relatiivne süüdivusvõimeetus 12.-17 eluaastani.⁴²⁾ Selles vanuses isikud nimetatakse alaealisteks ja nende suhtes tuleb igal üksikjuhul selgitada, kas isik oli suuteline aru saama oma käitumisest ja seda juhtima. 17. eluaastast peale eeldatakse kõigil vaimset küpsust ja süüdivusvõimet, kuna vastupidist, s.o. süüdivusvõimetust anormsetel põhjustel, peab tõestatama.

Nii et 12.-17 aastase alaealise süüaluse kohta peab igal juhul koguma andmeid, mille põhjal võib otsustada, 41) ja 42) pöördel.

kas süüalune oma teo iseloomust ja tähendusest võis aru saada või juhtida oma tegevust, kusjuures erilise tähelepanuga peab selgitama küsimusi, kuivõrd alaealine oli vaimliselt ja kõlbliselt arenenud, kuivõrd ta oli teadlik teo kuritegelikkusest ja millised olid põhjused, mis kallutasid teda süütegu korda saatma.⁴³⁾

§ 7. Vaatlus ja läbivaatus.

KKS tarvitab neid mõisteid koos, ilma et märgiks vahet nende vahel. Tegelikult on need üksteisele väga lähedased mõisted ega olegi põhjust nende eraldamiseks. K.MATTO oma motiivides tähendab, et kui nende terminite tarvitamisel mõnesugust vahet teha, siis võiks "vaatlust" tarvitada süüteo sündmuse kohta, süüteo jälgede ja asitõendina esinevate e emete välise vaatluse kohta ja "läbivaatust" juhtudel, kui tuleb komplitseeritud esemeid lahutada osadeks või esemete suuremat kogu läbi sorida, samuti ka isikute ja laipade läbivaatamisel.⁴⁴⁾ Säärase alusega vahetegemisel oleks vaatlus teatud nähtuse kirjeldus, läbivaatus aga + uurimus. Võttes arvesse, et puudub eriline tarvidus vaatluse ja läbivaatuse eristamiseks, siis tarvitatakse käesolevas töös kahe termini asemel üht ja nimelt vaatlust.

41) KrS § 40.

42) KrS § 41.

43) KKS § 208.

44) K.MATTO, motiivid, lk.102.

Lähtudes KKS-st, tähendab vaatlus seaduslike orgaanide poolt paiga, esemete ja isikute otsest meeltega tajumist. Vaatluse objektiks võib olla inimene, loom, koht, hoone, ese, tegevus jne.

Vaatlust toimetatakse juurdleja poolt vahenditult vähemalt kahe manuka juuresolekul, kelleks kutsutakse usaldusväärsed isikud lähemal asuvate elanikkude hulgast. Manukate juurdekutsumine on mõeldud just selleks, et kindlustada vaatluse protokollile tõe vastavust. Võib tõusetuda küsimus, kas võib manukaks kutsuda kaasametnikku oma asutusest? Vene Senati Üldk. seletuse (81/59) põhjal ei ole selleks keeldu. Siiski ei saa soovitatavaks pidada kutsuda manukaiks vaatluse juurde kaasametnikke või endale alluvat ametnikku.⁴⁵⁾ Manukaid võib kutsuda nii kirjalikult kui ka suuliselt, kuna vaidluse korral protokollile tõe vastavuse kohta võib vajalik olla manukat kohtus tunnistajana üle kuulata, siis ei tohiks manukaks kutsuda isikut, keda võidakse kohtus tunnistuse andmisest taandada, või kes ise võib tunnistuse andmisest keelduda.

Reeglikohaselt peab vaatlusi toimetama päeval. Selle all mõistetakse aega, mida inimesed teatavas kohas tavaliselt ei kasuta öiseks puhkamiseks. Nagu näeme ei lange öö mõiste KKS-s kokku astronoomilise ööga. Sellest reeglist on ka erandeid. Kui on tegemist edasilükkamata juhtumitega, siis võib vaatlusi toimetada ka öösel. Sel-

45) K.MATTO, motiivid, lk. 104.

line erand võiks näiteks esineda siis, kui on kartus, et viivitus vaatluse toimetamisega võib kaasa tuua jälgede hävimise, moondamise jne. Sellisel juhul aga tuleb protokollis igal juhul ära tähendada põhjused, mis sundisid vaatlust toimetama õõsel.⁴⁶⁾

Maja või ruumi vaatlusele tuleb kutsuda, peale manukate, maja või ruumi peremees. Kui viimane puudub või keeldub juurde tulemast, siis tuleb kutsuda ta abikaasa või mõni tema täisealistest kodakondsetest. Ei ole aga võimalik kedagi loendatud isikuist vaatlusele kutsuda, siis ei takista see vaatluse sooritamist.

Vaatluse toimetamisel tuleb pöörata tähelepanu mitte ainult ilmsetele süüteo jälgedele, vaid ka jälgede ümbrusele ja seal olevaile esemeile. Vajaduse ja võimaluse korral toimetab politseiametnik kohapealseid mõõtmisi ja teeb vaadeldud kohtadest ja sääraseist esemeist, mida pole võimalik asitõenditena asja juurde võtta, jooniseid, päevapiltlikke ülesvõtteid ja mudeleid.⁴⁷⁾

Kirjalikkude tõendite vaatlusel tuleb protokollis üksikasjaliselt kirjeldada tõendite sisust kõik asjasse puutuvad osad.⁴⁸⁾ Naisisikute vaatlusele peab kutsuma manukatena abielunaisi.⁴⁹⁾

KKS sätib lähemalt vaatlust ka asjatundjate kaudu

46) KKS § 111.

47) KKS § 113.

48) KKS § 114.

49) KKS § 117.

Vaatlusi asjatundjate kaudu toimetatakse siis, kui teatud asjaolud täpseks mõistmiseks on vaja erilisi teadmisi või vilumust teaduses, kunstis, käsitöös, töönduses või mõnel teisel kutsealal.

KKS § 60 juhatusel on politsei õigustatud juurdlusele toimetama vaatlusi ja läbivaatusi eeluurimiseeskirjade kohaselt. Tähendab, ka politsei on õigustatud toimetama vaatlusi asjatundjate kaudu.

Eesti Omariikluse ajal Kohtukoja prokuröri juhendi kohaselt ei peetud soovitavaks politseile kutsuda asjatundjaid. Igal juhul ei tule aga unustada, et asjatundjaid ei kutsuta juriidiliste küsimuste lahendamiseks, kuna viimased kuuluvad kohtu kompetentsi põhimõtte - iura novit curia - alusel.

§ 8. Läbiotsimine ja väljavõtmine.

KKS tarvitab mõisteid, läbiotsimine ja "väljavõtmine". Läbiotsimise all mõistab KKS hoonete või isikute läbiotsimist asitõendite leidmiseks. Väljavõtmise all aga tõendite võtmist kinnisest ruumist või panipaigast. Läbiotsimise ja väljavõtmise aja, manukate juuresoleku nõudmise ja teiste tingimuste kohta kehtivad samad sätted, mis vaatlusegi kohta.

Nagu öeldud, tuleb teha vahet isiku ja hoone läbiotsimise vahel. Mil juhul aga võidakse asuda läbiotsimise teostamisele? On ju läbiotsimise juures tegemist kodu - isikupuutumatus piirava toiminguga, KKS-ku kohaselt võib läbiotsida isikut, kelle kohta on põhjendatud kahtlus, et ta enese juures varjab süüteo läbi saanud asju või asi-

tõendeid.⁵⁰⁾ Läbiotsimist asjade väljavõtmiseks või süüaluse tabamiseks võib toimetada ainult juhul, kui tarvilikku asja või otsitavat isikut sellekohase nõude peale välja ei anta või nende peidukohta ei näidata.⁵¹⁾ Eelnevalt nähtub, et enne läbiotsimisele asumist peab läbiotsimise toimetaja nõudma otsitavate asjade väljaandmist. Kui läbiotsitav annab nõutava asja välja, kas võib siis (~~läbiotsimiseks seaduslikult~~) läbiotsimist siiski toimetada? Arvestades aga läbiotsimise seaduslikku ajendit, milleks peab olema põhjendatud kahtlus, siis tuleb jääda seisukohale, et hoolimata nõutava asja väljaandmisest võib läbiotsimist siiski toimetada põhjendatud kahtluse olemasolul, et isik varjab muidki süütõendusliku tähtsusega asju.

KKS ei sisalda otseseid reegleid naisisikute läbiotsimiseks. Kuid analoogiliselt vaatlusega peab järeldama, et naisisikute läbiotsimiseks peab kutsuma abielunaisi.⁵²⁾

Ka hoone läbiotsimine võib toimuda ainult põhjendatud kahtluse korral, et selles peitub kas süüalune, süüteo läbi saadud asjad või asitõendid. Hoonete all tuleb mõista elumajasid ja teisi ruume, olenemata sellest, kas need on elutatud või mitte.

Ka hoone läbiotsimisele väljavõtmise saamiseks või süüaluse tabamiseks asub juurdleja siis, kui ei anta nõudmise peale välja tarvilikku asja või isikut.⁵³⁾ Vaatluse eeskujul kutsutakse läbiotsimise juurde ruumi peremees.

50) KKS § 145.

51) KKS § 146.

52) KKS § 117.

53) KKS § 145,146.

Juhtumil, kui on vajalik toimetada läbiotsimist lukustatud majas, ruumis või hoiukohas peremehe või ta kodakondsete äraolekul või kui nad keelduvad lukustatud avamast, siis ei jäta juurdleja toimingut seisma, vaid korraldab lukustatu avamise ja läbiotsimise, mille juures tuleb hoiduda asjatust rikkumisest.

Peremehe või ta kodakondsete äraolekul avatud ja läbiotsitud ruumid või hoiukohad tuleb võtta valvele ja nad üle anda hiljem peremehele.

Manukaile või läbiotsitava maja või ruumi peremehele tuleb seletada, mis asjas ja mis otstarbel läbiotsimist toimetatakse.⁵⁴⁾

Erilist ettevaatust nõuab KKS läbiotsitava paberite suhtes. Läbiotsija vaatab isiklikult läbi paberid ja eraldab neist need, mis uuritavasse asjasse puutuvad ja kuuluvad asitõenditena lisandamiseks asjalõ. Ainult neid pabereid näitab läbiotsija manukaile ja teistele otsingu juures viibijaile. Teisi pabereid ei tohi läbiotsija juuresolijaile näidata.⁵⁵⁾

Kui läbiotsimise toimetamise kohal ei ole võimalik kõiki leitud pabereid läbi vaadata, siis võib juurdleja neid läbivaatamiseks kaasa võtta. Kaasavõetud paberid tuleb paigutada erilisse pitseeritud pakki, millele võib kinnitada oma pitseri ka see isik, kellelt paberid võeti. Viimane võib nõuda, et kaasavõetud paki avamine ja läbivaatamine toimuks tema juuresolekul. Juurdleja peab selleks

54) KKS § 152.

55) KKS § 154.

kuu määrama kindla aja. Ei ilmu aga paberite omanik määratud ajaks, siis juurdleja ei ole kohustatud teda ootama. Kaasavõetud pabereist tuleb need, mis ei kuulu asja juurdevõtmiseks, seitsme päeva kestel anda tagasi paberite omanikele. 56)

Politsei ei ole õigustatud posti- ja telegraafilist kirjavahetust postil läbi vaatama ega kinni pidama. 57)

§ 9. Asitõendite kogumine ja hoidmine.

Asitõendite all mõistetakse kõiki neid esemeid, dokumente ja kirju, mis võivad abiks olla süüteo ja süütegija avastamisel. Seejuures pole oluline, mil viisil nad on asja juurde võetud, kas siis läbiotsimise teel politsei poolt või on kellegi poolt vabatahtlikult asja juurde esitatud. Asitõend võib oma tähenduselt olla mitte ainult süüaluse vastu, vaid ka süüaluse kasuks.

Asitõendina võivad esineda kõigepealt süüteo sooritamise vahendid, nagu laske- ja terarelvad, mürkained, kopeerimisvahendid võltsimisel, jne. Siis esemed, mille peal on leida süüteo jälgi, näiteks verised riided, võltsitud dokumendid, valetunnistuse protokollid, jne. Asitõendina võivad esineda ka süüteo läbi omendatud asjad.

Asitõendid on niisiis esemed, mis tõendavad süüteo fakti. Tõendina on käsitatavad ka tunnistajate öeldised ja kahtlusaluse seletus, kuid need kannatavad alati teatud määral subjektiivsuse all ja on sageli ebatäpsed. Asitõend

56) KKS § 155.

57) KKS § 60.

seevastu on vaba subjektiivsusest.

Arvesse võttes, et asitõendite kogumine ja säilitamine evib protsessi seisukohalt olulist tähtsust, siis vastavalt sellele pöörab protsess sellele tähelepanu ja kirjutab ette rea formaalsusi. KKS § 161 ütleb, et asitõendid, nagu süüteo kordasaatmise vahendid, võltsitud dokumendid, valerahad, verised või rikutud asjad ja üldse kõik vaatlusel, läbiotsimisel ja väljavõtmisel leitud asjad, mis võivad abiks olla süüteo ja süütegi- ja avastamisel, tuleb üksikasjaliselt protokollis kirjeldada, märkides ka asitõendite läbiotsimisega ja välja võtmisega kaasaskäivad asjaolud. Asitõendid tuleb võimalust mööda nummerdada, pakkida, pitseerida ning asja juurde võtta.⁵⁸⁾

Asitõendite asja juurde võtmist ei tule aga mõista otseses mõttes. Sellest ei tule aru saada, et kõik asitõendid tuleks lisada juurdluse juurde, vaid need tuleb sellekohase määrusega arvata asja juurde asitõendiks, ja kui võimalik, alal hoida kuni kohtuliku asja arutamiseni. Mis puutub aga asitõendite hoidmisse, siis võib neist ainult kirjalikke tõendeid, kui need on üksikud dokumendid või kirjad, hoida kinnises ümbrikus juurdlustoimiku juures, kuna muid esemeid ja ka suurema mahuga kirjalikke tõendeid tuleb hoida eraldi juurdlusest, kas politsei hoiukohtades või ka usta-

58) KKS § 162.

vaile isikuile hoiule andes. Keelatud on asitõendite hoiuleandmine kahtlusalusele.

Asitõendid, mis oma iseloomult on kiirelt riknevad, või mida ei saa vedada ühest kohast teise, tuleb toimetada vaatlus. Nende vaatlusprotokoll peab olema eriti täppis, kuna nende asitõendite ettenäitamine hiljemini lõppmenetlusel ära langeb. Kuid neid peab siiski alal hoidma oskurite vaatluseks, seepärast tuleb võtta tarvitusele abinõud süüteo jälgede hoidmiseks muutuste ja hävituste eest. Võimaluse korral need pitseeritakse ja antakse hoiule ustavate isikute kätte või pannakse juurde politsei valve. Keemilisele, mikroskoobilisele või muule tehnilisele uurimisele kuuluvaid asju võetakse ainult uurimiseks tarvilikul määral ja pakitakse asjatundja poolt niiviisi, et need ei võiks teel minna kaotsi, seguneda kõrvaliste ainetega ega anda anumaga keemilisi ühendusi.⁵⁹⁾ Asjadest, mis läbivaatusel muutuvad või hävinevad, vaadatakse läbi ainult üks osa, kuna teine osa tuleb alal hoida selleks, et vajaduse korral oleks võimalus läbivaatust korrata.⁶⁰⁾

Asitõendid, mis ära võetud, antakse osa tagasi neile, kellele nad kuuluvad. Osa neist kuulub konfiskeerimisele. Asitõendide millel on asja suhtes oluline täht-

59) KKS § 164.

60) KKS § 165.

sus, kuuluvad tagasiandmisele alles pärast kohtuotsu-
se jõustumist.

§ 10. Protokollid, nende vormid ja juurdlus-
toimik.

Protokolliks resp. juurdlusprotokolliks võiksime
nimetada juurdlust toimetava ametniku poolt koostatud
kirjalikku juurdlustoimingute ja juurdluseel toimunu
kirjeldust. Juurdlus meie KKS reeglite järgi on kirja-
lik. Ta ei saagi teisiti olla, sest juurdlustoimingute
peale on võimaldatud edasikaebamine ja osa neist kuu-
luvad lõppmenetlusel avaldamisele, millele otsustaja
kohus võib oma otsuse rajada. Seepärast tuleb juurdlus-
toimingute kohta jätta kirjalikud jäljed, s.o. neid
protokollida. Iga juurdlustoimingu kohta tuleb koostada
eriprotokoll.⁶²⁾

Protokoll koostatakse nõnda, et sellest selgesti
nähtuks, kelle poolt, kuna ja missugused juurdlus toimin-
gud tehti, kes selle juures viibisid, mis selle toimin-
guga avastati ja missugused märkused või vastuväited
esitati juuresviibijailt.⁶³⁾

Küsitlemis- ehk ülekuulamisprotokollist, peab näh-
tuma:

1. ülekuulatud isikute nimed, samuti ka ülekuulami-
se juures viibinute nimed;

2. ülekuulatud isikute seletused või ütlused;

3. tunnistaja ülekuulamise juures viibinud süüaluse
märkused ja vastuväited.⁶⁴⁾

62) KKS § 253.

63) KKS § 254.

64) KKS § 255.

Protokollile kirjutavad alla kõik selle sissejuhatavas osas nimetatud isikud, s.t. isikud, kes viibisid selle juurdlustoimingu juures.⁶⁵⁾ Protokoll loetakse ette kõigile neile, kes peavad alla kirjutama, et neile anda võimalust kontrollida, kas protokoll on täpselt koostatud. Kui keegi keeldub allakirjutamast, siis tuleb selle põhjused märkida protokollis.⁶⁶⁾

Süüaluse ja tunnistajate küsitlemise protokoll koostatakse esimeses isikus, võimalikult nende omade sõnadega, midagi muutmata, vahele jätmata või juurde lisamata. Lihtrahvakeelsed, kohalikud või mitte päris arusaadavad väljendid ja sõnad tuleb sulgudes ära seletada.⁶⁷⁾ Igasugused kaapad ja kustutused ei ole protokollis lubatud. Nähtavaid parandusi ja täiendusi võib teha, kuid nende kohta tuleb kirjutada protokollis alla vastav õienäide enne protokollis allakirjutamist.⁶⁸⁾

Alamal toon näitena mõned vormid juurdaluse vormiliste toimingute kohta. Need on muidugi näitena, kuna konkreetsel juhul tuleb need sisult täita muidugi käsiloleva süüteo kohaselt.

Vorm nr.1.

Protokoll.

28.veebruari 1942.a. kell 08.00 ilmus Kuusalu rajooni konstaabli Harjumaal, P.KURE, juure Karl Peetri p. Siil, sünd. 25.02.1890.a., eluk. Kuusalu vallas, Kuresoo külas,

65) KKS § 256.

66) KKS § 257.

67) KKS § 200, 252.

68) KKS § 260.

Pällo talus ja avaldas:

Ööl vastu tänast päeva kella 23.00 ja 04.00 vahel on tungitud ukse lõhkumise teel minu elukohas asuvasse ja talu õuel eraldi seisvasse lukustatud aita ja varastatud sealt järgmine vara: 100 kg. rukkeid, 100 kg. nisujahu ja 10 kg. suitsetatud-sealiha, kogusummas 150.- RM väärtuses.

Selles varguses ei tea mina kedagi kahtlustada.

Käesolevas asjas palun minu tunnustamist tsiviilnõudjaks ja süüdimõistetavalt kahjutasu minu kasuks sisse nõuda.

KKS § 138 on minule kuulutatud.

Protokoll ette loetud.

K.Siil

P.Kure
Kuusalu raj.konst.

Vorm nr.2.

M ä ä r u s.

28.veebr.1942.a., mina Kuusalu raj.konst.Harjumaal, P.Kure, võtnud arvesse, et eelseisev K.Siil'i avaldus sisaldab avaliksüüdistuskorras jälititava süüteo tunnuseid, mis nähtud ette Krs § 548,

m ä ä r a s i n:

alata juurdlus selle süüteo selgitamiseks.

P.Kure

Kuusalu raj.konst.

Vorm nr.3.

Ülekuulamisprotokoll.

28. veebr. 1942.a., Kuusalu raj.konst.Harjumaal, P.Ku-

re, KKS § 241 korras kuulab tunnistajana üle tunnistaja elukohas Peeter Peetri p. Peetrus'e, sünd. 8.10.1900.a., eluk. Kuusalu vallas, Kadaka külas, Mäe talus, kaebajale võõras, karistamata, kusjuures ülekuulatav seletas vande:

Vorm nr.4.

M ä ä r u s.

28.veebr.1942.a. mina Kuusalu raj.konst.Harjumaal, P.Kure, võtnud arvesse, et Juhan Jaani p. Sock, sünd. 8.11.1891.a., olles tunnistaja ööl vastu tänast kuupäeva Kuusalu vallas, Kuresoo külas K.Siil'i juures toimitud murdvarguse asjas, on elukardetavalt haige,

m ä ä r a s i n:

kuulata Juhan Jaani p. Sock vande all üle.

P.Kure

Kuusalu raj.konst.

Vorm nr. 5.

Vaatlusprotokoll.

28.veebr.1942.a. Kuusalu raj.konst.Harjumaal, P.Kure toimetab süüteoost kannatanu K.Siil'i ja manukate Mihkel Mihkli p. Maasik'u ning Andres Andrese p. Maripuu, elukohad Kuusalu vallas Kuresoo külas, juuresolekul süüteo- paiga ja selle ümbruse vaatlust.

Vaatlus algas kell 19.15, kusjuures selgus:

Vorm nr.6.

M ä ä r u s.

1.märtsil 1942.a. mine, Kuusalu raj.konst. Harjumaal,

P.Kure, võtnud arvesse, et ööl vastu 28.skp. Kuusalu vallas, Kuresoo külas K.Siil'i juures toimitud murdvarguses langeb põhjendatud kahtlus Hans Hansu p. Hansule, kuna teda on tunnistaja M.Sokk'i poolt nähtud varguse ööl varguse kohal, mistõttu tema korteris kui ka isiku juures võivad leiduda tähendatud süütekku puutuvad asitõendid,

m ä ä r a s i n:

toimetada Hans Hansu korteri ja isiku läbiotsimise.

P.Kure

Kuusalu raj.konst.

Vorm nr.7.

Läbiotsimiseprotokoll.

1.märtsil 1942.a. kell 11.20 mina, Kuusalu raj. konst. Harjumaal, P.Kure, ühes manukatega Juhan Juhani p. Järve ja Taavet Taaveti p. Jõgi'ga, eluk. mõlemal Kuusalu vallas Kuresoo külas, ilmusin Kuusalu vallas, Kuresoo külas Kure popsikohas asuvasse Hans Hansu elukorterisse ja panin H.Hansule, kes viibis kodus, ette ööl vastu 28.skp. K.Siil'i juures toimitud murdvarguse puutuvad asitõendid välja anda või nende peidukohad näidata. Saanud eitava vastuse otsisin läbi Hans Hansu elukorteri ja tema isiku, kusjuures .....

Vorm nr.8

Määrus.

25.jaan. 1943.a. mina Nõmme jsk. politseikomissar S.Särg, võtnud arvesse, et 20.jaan. s.a. J.Vaar'i poolt avaldatud varguseasja jälitamisega on selgunud, et va-

rastatuks peetud ese ei olnud mitte varastatud, vaid omaniku poolt kaotatud ja nüüd jälle leitud ning omanikule tagasi antud, mistõttu asjas puuduvad süüteo tunnused,

m ä ä r a s i n:

katkestada jälitamine ja juurdlus esitada kohalikule prokuratuuri esindajale.

A.Särg
Nõmme jsk.pol.kom.

Vorm nr.9.

M ä ä r u s.

25.jaan.1943.a. mina, Nõmme jsk.politseikomissar, S.Särg, võtnud arvesse juurdluse andmeid, millest selgub, et J.Vaar'i poolt avaldatud kelmus on toimitud 3.okt.1938, et avaldus sellest süüteost on tehtud 20.jaan.1943.a., et selle süüteo eest ettenähtud karistuse ülemäär ei ületa üht aastat, et see süütegu seega tuleb lugeda aegunuks,

m ä ä r a s i n:

katkestada selles asjas jälitamine ja juurdlus saata kohalikule jaoskonnakohtunikule.

S.Särg,
Nõmme jsk.pol.kom.

Vorm nr.10.

M ä ä r u s.

25.jaan.1943.a. mina, Nõmme jsk.politseikomissar, S.Särg, võtnud arvesse, et süüteost kannatanu J.Vaar käesoleva süüteo kordasaatmiseks kedagi ei süüdistata, ja et jälitamisega ei ole läinud korda süüteo kordasaatjat avastada,

m ä ä r a s i n

saata juurdlus jaoskonnakohtunikule peatamiseks.

S.Särg,
Nõmme jsk.pol.kom.

Peatudes ülekuulamisprotokollis juures tuleb tähendada, et sissejuhatav osa sisaldab rea elemente, mis kõik on KKS-ku järgi otse nõuetavad ja nende puudumine võiks takistada protokollis avaldamist kohtus, kuigi protokollis sisust oleks muidu täielik ja asjalik. Nendest oleks esiteks KKS § 241 maine, mis ütleb, et selles §-is ettenähtud, seletused, hoiatused ja mahitsused on aset leidnud, ülekuulamise koha maine ⁶⁹⁾, ülekuulatava suhtes pooltega või teadaoleva pooltega ⁷⁰⁾, kas ülekuulamine toimus vande all või (teadaoleva pool) vandeta. ⁷¹⁾ Asjaolu märkimist, kus ülekuulatav on kohtult karistatud või ei - pidas eestlaegne prokuratuur väga soovitatavaks, ehkki KKS seda otsest ei nõua. Kui ülekuulatav on karistatud, siis öelda lühidalt, mille eest ja mis aastal ta karistuse saanud.

Juurdlustoimiku moodustavad mitmesugused paberid, mis väljendavad ette võetud toiminguid, nende aluseid ja asitõenduslikku tähtsust evivad asi- või kirjalikke tõendeid. Juurdlusmenetlusele puutuvad paberid tuleb toimikuisse ömmelda paberite koostamise või sissetulemise aja järjekorras. Paberid nummerdatakse, kinnitatakse lehtede arvu järgi. Toimikus olevate paberite kohta koostatakse nimestik, milles märgitakse, millisel lehel milline paber leidub.

69) KKS § 254.

70) KKS § 245.

71) KKS § 252.

IV. Politseilised sundvahendid.

§ III. Kahtlusaluse sunniviisil ülekuulamisele
toomine.

Üldreegli kohaselt puudub politseil õigus kedagi sunniviisiliselt ülekuulamisele toomiseks. KKS ei keela politseile isikute kutsumise politseijaoskonda ülekuulamiseks. Kui aga kutsutu ei ilmu, siis ei jää politseile teist teed, kui neid üles otsida kodus ja neid sääl küsitella.

KKS-ku muutmise ja täiendamise seaduse alusel laiendati politsei otsusi juurdluse toimetamisel.⁶¹⁾ KKS § 60 täiendati teise lõikega, mille põhjal võib politsei isiku, kellele langeb kahtlus raske kuriteo või kuriteo kordasaatmises, kutsuda kaasa tema ülekuulamise toimetamiseks või sellest keeldumise korral sunniviisil ülekuulamiskohale toimetada. Selle õiguse andmise politseile põhjustas süütegude jälitamise tegelik olukord. Juurdluse toimetamisel politseil pahatihti puudus võimalus toimetada kahtlustatava ülekuulamist tema elu- või asukohas kas puhttehniliste või ülekuulamise toimetamist segavate asjaolude tõttu, või oli kahtlustatavat tunnistajaile ette näidata või jälle temale teisi isikuid või asitõendeid ette näidata või seada teda suu-suu vastu teiste isikutega, milliseid toiminguid ei olnud võimalik teostada kahtlustatava elu- või asukohas. Kaasa-

61) RT, 106,1938.

kutsumiseks või sellest keeldumise korral sundimise teostamiseks puudus politseil õigus.

Kaasakutsutud või sunniviisil ülekuulamisele toimetatud kahtlustatava ülekuulamine peab järgnema kohe. Pärast ülekuulamist vabastatakse ülekuulata viivitamata, kui teda ei ole tõkestamise otstarbel vahistatud. Kahtlusosaluse sunniviisil ülekuulamisele toimetamise põhjuste ja ülekuulamise kestuse kohta teeb politsei märkuse juurdlusse.

§ 12. Politseiline vahistamine.

KKS § 62 ja 63 sätivad politseilist vahistamist.

Kui nimetatud sätete esialgne redaktsioon lubas politseil vahistamist ainult süüteolt tabamise korral ja kohtuvõimude loal, siis uue redaktsiooniga muudeti tunduvalt politsei juurdluse toimetamise korda ning politsei poolt süüaluse vastu tõkkeabinõude - vahistamise tarvitusele võtmise aluseid ja korda. Muudatuse tingis tegelik elu.

Esialgse redaktsiooni kohaselt, kui kerkis ülesse kellegi vahistamise küsimus, pidi politsei pöörduma vastava või lähema jaoskonnakohtuniku või kohtu-uuriija poole vahistamise loa saamiseks. Enamikus sündis loa küsimine selliselt, et loaküsija informeeris lühidalt loaandjat suuliselt juurdluse tulemusist ja selle suulise informatsiooni peale, mis sageli oli telefoniline, anti luba. Nii oli loaandja tegelikult olukorras, kus ta võrdlemisi pealiskaudsete andmete järgi otsustas küsimuse, kas teatavat isikut vahistada või mitte. Vahistamise toiming on ju sageli väga kiire toiming, mis ei jäta

võimalust ja aega tutvumiseks juurdlusmaterjaliga. Ka on ju sageli juurdlusmaterjal nii mahukas, et selle põhjalik läbilugemine ja tundmaõppimine oleks nõudnud päevi. Nii siis oleles olukord, et vahistamise eest oli vastutav kas kohtu-uuriija või jaoskonnakohtunik, kuid tegelikult tema ei teadnud asjust enam kui politsei temale teada andis ja ette kandis. Arusaadavalt ei saanud sellist olukorda normaalseks pidada õigusemõistmise seisukohalt, kus vahistamise küsimus otsustati otsekoheste ja põhjalike andmeteta.

Kuna KKS-ku suhtes kehtis primaat Põhiseaduse näol, siis võimaldus muudatus alles uue Põhiseaduse kehtestumisega. Muudeti KKS §§ 62 ja 63 eeskirju.⁷²⁾

KKS § 62 uue redaktsiooni järgi on politseil juurdluse toimetamisel õigus raskes kuriteos või kuriteos kahtlustatavat tõkestamise otstarbel eeluurimiseeskirjade järgi vahistada järgmisil juhtumel:

1. kui kahtlustatav on tabatud süüteoalt,
2. kui süüteo pealtnägija on kahtlustatavas süütegi- ja ära tundnud,
3. kui kahtlustatav on ilmunud süütunnistusele või on andnud süütunnistust sisaldava seletuse,
4. kui kahtlustatava juures või tema elu- või töökohas on leitud ilmseid süüteo jälgi,
5. kui süüteo kordasaatmise abinõud või süüteo kordasaatmist tõendavad muud esemed kuuluvad kahtlustatavale või kui need on leitud tema juures

72) RT 106, 1938.

6. kui kahtlustatav pärast süüteo kordasaatmist on teinud katsed põgeneda või on põgenenud oma elukohast,

7. kui kahtlustataval puudub kindel elukoht.

Politsei on kohustatud vahistatu ühes juurdlusega hiljemalt 72 tunni kestel, arvates vahistamise momendist, üle andma alluvuse järgi vastavale kohtuvõimule (kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule), kui prokuratuuri esindaja ei ole vahepeal juurdlust ühes vahistatuga oma korraldusse nõudnud (viimasel juhul prokuratuuri esindaja peab vahistatu sellesama tähtaja kestel kas vabastama või ühes juurdlusega alluvuse järgi üle andma kohtu-uurijale või jaoskonnakohtunikule). Igast vahistamisest on politsei kohustatud viivitamata, kuid hiljemalt 24 tunni jooksul, esitama kirjaliku teate prokuratuuri esindajale.

KKS § 63 korraldab vahistatu vabastamist juurdluse staadiumis. Selle järgi võivad kuni politsei poolt vahistatu üleandmiseni ühes juurdlusega kohtuvõimudele vahistatu vahi alt vabastamiseks korraldust teha juurdluse toimetaja, tema ülemus ja prokuratuuri esindaja, Prokuratuuri esindaja ettepanekul toimunud vahistamise puhul on vahi alt vabastamiseks tarvilik viimase ettepanek või nõusolek.

Uued eeskirjad muutsid täielikult endise tõkkeabinõudena tarvitusele võtmise korra, mille järgi üldreeglinas võis tõkkeabinõuna vahistamist tarvitusele võtta ainult kohtuvõim, kuna politsei poolt selle tarvitusele võt-

mine oli erand üldisest korrast. Kehtiva korra kohaselt politsei õigus tarvitada tõkkeabinõuna vahistamist ei ole enam erand üldisest korrast, vaid üldise korra institutsioon.

Enne oli süüteo^ltlubatud süüaluse vahistamise puhul 48 tundi ja kohtuvõimude loal süüaluse vahistamise puhul 24 tundi, arvates vahistamisest. Pikem tähtaeg võimaldab politseil toimetada juurdlust täielikumalt ja põhjalikumalt. Ei ole kahtlust, et kehtiv kord võimaldab politseile juurdluse toimetamise korras ja ulatuses edukamat ülesannete täitmist süütegude jälitamisel kui endine kord.

V. § 13. Juurdluse lõpule viimine.

Prof. RÄÄGO oma õpperaamatus "Kriminaalprotsessi õpperaamat" tarvitab "sulgemine" pro "lõpule viimine" samuti nimetab ta juurdlust avanduseks.

KKS tarvitab aga legaalfraasina termineid "juurdlus" ja "lõpule viimine".

Kui kunagi saame uue ja hää süstemaatilise protsessikoodeksi ning vabaneme iganenud ex vene dogmast, siis on aeg ka terminoloogilisi uuendusi teostada.

Kehtiva KKS-ku mõtte kohaselt on juurdlus lõpule viidud siis, kui süütegu ja süütegija on avastatud ja selleks vajalikud juurdlustoimingud sooritatud või selgub süüteotunnuste puudumine või ilmnevad kriminaaljälitamise seaduslikud takistused või kui juurdlusega pole selgunud süüteotoimijat.

Kuna juurdlus on üks faas kriminaaljälitamisest,

siis tuleneb sellest, et kriminaaljälitamine kestab edasi ka pääle juurdluse lõpule viimist, kuid toimetatakse teiste organite poolt.

Tulenevalt sellest võib juurdluse lõpule viimisel tulla kõne alla vaid selle edasi saatmine vastavatele organitele edaspidise käigu andmiseks. Seepärast ei või politsei ühtki juurdlust enda kätte jätta, vaid peab selle käigu andmiseks edaspidiseks kriminaaljälitamiseks edasi saatma.

Juurdluse edasisaatmisel esineb kolm sisulist moodust:

- 1) saatmine vastutusele võtmiseks
- 2) saatmine lõpetamiseks
- 3) saatmine peatamiseks.

Peale selle jaotuse võib veel formaalselt eristada kolm lõpule viidud juurdluse edasisaatmise viisi, olenedes sellest, millisele kriminaaljälitusorganile juurdlus saadetakse. Need on

- 1) saatmine kohtu-uurijale
- 2) prokuratuuri esindajale
- 3) jaoskonna kohtunikule.

Käesolevas töös võtame aluseks esimese liigituse, s.o. sisulise jaotuse ja teist, nimelt formaalset liigitust, käsitame esimese alajaotusena.

1) Saatmine vastutusele võtmiseks.

Vastutusele võtmiseks saadetakse juurdlus siis, kui süütegija on avastatud ja soovitatud kõik selleks vajali-

kud juurdlustoimingud.

Vastutusele võtmiseks saadetakse juurdlus

1) Ringkonnakohtule alluvates süütegudes - vastavale kohtu-uurijale.

2) jaoskonnakohtule alluvates süütegudes - vastavale jaoskonna kohtunikule.

Olgu veel siinkohal tähendatud, et asialluvuse määraks on teatavates süütegudes veel süütegija eelkaristus (näit. vargus, kelmus, röövimine, väljapressimine jne.), mistõttu on juurdluses vajalik kindlaks teha süütegija eelkaristused kohtuministeeriumi poolt välja antud karistusteadete raamatu abil. Karistusteadete äramärkimine juurdluses on mittevormiline toiming ja seda võib seetõttu teha lihtsalt teatisega juurdluses.

Lõpuleviidud juurdlus peab vastama järgmisele kolmele tingimusele:

- 1) teos on süüteotunnused,
- 2) kahtlusalune on süüteo autor,
- 3) puuduvad kriminaaljälitamise seaduslikud takistused.

Kas juurdlust tuleb lugeda lõpule viiduks, kas see sisaldab tõesti mõnda eelpool nimetatud tingimust, seda otsustab politsei.⁷³⁾ Kui täielik juurdlus peab aga olema, see on jäänud seadustikus reguleerimata.

Ringkonnakohtule alluvais asjus saadab politsei lõpule viidud juurdluse oma jaoskonna kohtu-uurijale ühes toimiku juurde kuuluvate asitõenditega. Juurdluse eda-

73) R. RÄÄGO, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.271.

sisaatmisest teatab politsei viibimata prokuratuuri esindajale.⁷⁴⁾ Jaoskonnakohtunikule alluvais asjus saadab politsei juurdluse jaoskonnakohtunikule prokuratuuri esindajat informeerimata.⁷⁵⁾

Milline on aga see kaaskiri, millega politsei saadab juurdluse jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale? Seadustikus on see reguleerimata. Tavaliselt on see lühike ja kõlab umbes nii: sellele ja sellele jaoskonnakohtunikule või kohtu-uurijale, selle ja selle isiku vastutusele võtmiseks selle ja selle paragrahvi järgi. Kuid keelatud ei ole seda teha ka pikemalt, aimates järele süüdistusakti.⁷⁶⁾

2. Saatmine lõpetamiseks.

Lõpetamiseks esitab politsei juurdlused asjus, milles puuduvad süüteo tunnused, tähendab, milles puudub karistuse ähvardusel keelatud teo koosseis. Kuid samuti kuuluvad lõpetamisele juurdlused, milles on selgunud kriminaaljälitamise algamise või jätkamise seaduslikud takistused. Juurdlused millest selgub, et teos puuduvad süüteotunnused, saadab politsei lõpetamiseks prokuratuurile. Neis asjus ei kerki üldsecülesallumuse küsimus. See on arusaadav, sest kui tegu ei sisalda üldse süüteotunnuseid, siis ei saa ka juttu olla allumusest ühele või teisele kohtule. Seepärast tuleb kõik juurdlused, milles selgunud süüteotunnuste puudumine, saata prokuratuurile. On aga politsei kindlaks teinud kriminaal-

74) KKS § 64.

75) KKS §65.

76. R. RÄÄGO, Kriminaalprotsessi õpperaamat, lk.307.

jälitamise takistuste olemasolu, siis saadab ta prokuratuurile lõpetamiseks ainult need asjad, mis alluvad liigilt ringkonnakohtule. Jaoskonnakohtunikule alluvad asjad tuleb saata jaoskonnakohtunikule.

3. Saatmine peatamiseks.

Kui juurdlusega tehakse kindlaks süüteo fakt, kuid süütegija jääb avastamata, siis saadab politsei juurdluse edasi vastavalt alluvusele kas prokuratuuri esindajale või jaoskonnakohtunikule selle peatamiseks kuni süüaluse leidmiseni.

VI. Politsei vahekorid prokuratuuri ja kohtuorganitega.

§ 14. Politsei vahekorid prokuratuuriga.

Süütegude kohta andmete kogumisel ja süütegude juurdlemisel on vastavad politseiametnikud prokuratuuri vahenditus käsutuses. Kohtukoja prokurör annab politseile süütegude kohta andmete kogumise ja juurdluse alal üldisi juhtnõure.⁷⁷⁾

Prokuratuur teostab valvet politseilise juurdluse järele. Nii on politsei kohustatud teatama prokuratuurile juurdluse alustamisest asjus, mis alluvad jaoskonnakohtust kõrgemale kohtule. Prokuratuuri valve seisneb kahel viisil: üldiselt ja konkreetses asjas. Nagu öeldud on kohtukoja prokuröril õigus anda politseile üldisi juhtnõure süütegude kohta andmete kogumisel ja juurdlusel. Need üldised juhtnõured on ringkirjad, mida Kohtukoja prokurör politseiametnikele saadab. Prokuratuur teostab ka

77) KKS § 68.

valvet, et tema poolt antud juhiseid ka täidetakse.

Selle üldvalve kõrval teostab prokuratuur valvet ka konkreetsetes asjas. See järeldeb KKS § 68, mis ütleb, et süütegude kohta andmete kogumisel ja süütegude juurdlemisel on vastavad politseiametnikud prokuratuuri vahenditus käsutus es. Prokuratuuri poolt antud juhised on politseile kohustuslikud ja ta annab neid juurdlust toimetavale politseinikule vahenditult.

Kui prokuratuuri esindaja leiab, et politseile käib juurdluse toimetamine üle jõu ja ei saa sellega hakkama või jällegi on otstarbekohasem asi üle anda kohtu-uurijale, siis võib prokuratuuri esindaja igal momendil nõuda, et politsei saadaks oma juurdluse kohtu-uurijale, et see alustaks eeluurimist.

Kuigi politsei teotseb jaoskonnakohtule alluvais asjus tähtsaima ametliku süüdistajana, ei ole politseil siiski õigust vahetult esitada apellatsioonikaebust jaoskonnakohtuniku otsuse peale. Ta võib seda teha vaid prokuratuuri kaudu. Viimasest oleneb, kas ta saadab kaebuse jaoskonnakohtunikule edasi või keeldub sellest.⁷⁸⁾

Muud prokuratuuri ja politsei vahel esinevad vahekorrad on käsitlemist leidnud eelmistes paragrahvides, mistõttu nende veelkordne kordamine siinkohal osutub üleliigseks.

§ 15. Politsei vahekord kohtu-organitega.

Politseiline juurdlus on ajendiks jaoskonnakohtunikele asja arutamisele asumiseks⁷⁹⁾ ja kohtu-uurijale eel-

78) KKS § 832.

79) KKS § 743.

uurimise alustamiseks.⁸⁰⁾

Kui süüteo, mille kohta on esitatud kaebus otseselt jaoskonnakohtunikule, süüalune ei ole teada, või ei ole küllaldasi tõendusi süüdistuse põhjenduseks, siis võib jaoskonnakohtunik teha politseile ülesandeks kõigi tarvilikkude andmete kogumise või juurdluse toimetamise.⁸¹⁾

Nii on jaoskonnakohtunikul õigus politseilt nõuda vormilise juurdluse toimetamist. Kas see eeskiri on aga täies ulatuses kohaldatav ka erasüüdistusasjade kohta?

Tuginedes KKS § 56, siis ei tohiks erasüüdistusasjus esitatud kaebuste põhjal jaoskonnakohtunik õigustatud olla politseile teha ülesandeks juurdluse toimetamise. § 56 mainitud juurdluse toimetamise keeld ei või muidugi olla takistuseks mõnesuguste vajalike andmete kogumiseks politsei kaudu, näit andmete kogumiseks süüaluse elukoha kohta, kui süüdistajal enesel ei ole korda läinud seda kindlaks teha või kui süüalune sihilikult kohtu eest kõrvale hoiab.⁸²⁾

Mis puutub aga avaliksüüdistusasjadesse, siis on jaoskonnakohtunik õigustatud kõik puudulikud kaebused, mis ei vasta § 746 nõuetele, saatma politsei korraldusse andmete kogumise või juurdluse kaudu tarvilikkude asjaolude selgitamiseks. Jaoskonnakohtunik peaks ise-

80) KKS § 75.

81) KKS § 747.

82) K.MATTO, motiivid, lk.330.

gi kõrvaliste isikute avaldused ja anonüümkirjad, mis sisaldavad avaldust avaliksüüdistuskorras jälitatavate süütegude kohta, saatma ka politsei korraldusse, kuna KKS § 3 juhatusel kuulub avaliksüüdistusasjades süüdistamise õigus süüteost kannatanu kõrval igal juhul ka politseile, kes neis asjades on kohustatud süüdistust algatama ka siis, kui süüteost kannatanu ise seda ei tee või üldse teha ei taha.

Kohtu-uuriija toimetab eeluurimist politsei kaasabil.⁸³⁾ See kaasabi avaldub kõigepealt selles et politsei peab viivitamata täitma kõiki kohtu-uuriija seaduslikke nõudeid.⁸⁴⁾ Ka kohtu-uuriijal on õigus teha politseile ülesandeks koguda andmeid teatud asja kohta. Kohtu-uuriija võib politseile peale panna ka vormiliste eeluurimise toimingute teostamise. Nagu nägime, võib politsei juurdluse kestel eeluurimise reeglite järgi toimetada vaatlusi, läbiotsimisi ja väljavõtmisi. Ta võib tunnistajaid küsitella ilma nende sundtoomiseta. Kõigi nende toimingute täitmise võib kohtu-uuriija teha ülesandeks politseile. Seda teeb kohtu-uuriija määrusega ja võib seda teha ainult siis, kui asi on kiire, s.o. edasilükkamatul juhtumitel, kui kohtu-uuriija ise mõne teise kiire eeluurimistoimingu või kaugel maa tõttu seda ei saa otsekohe ette võtta.⁸⁵⁾ Nende tingimusteta ei tohi kohtu-uuriija oma ülesandeid panna politsei peale, vaid peab neid ise sooritama.

83) KKS § 74.

84) KKS § 91.

85) KKS § 92.